

Cum totus scopus sit in cura hac, palliativa Medicis dicta, ut non augeatur mole, neque degeneret in cancrum scirrhus; patet satis, temperiem morbosam, si adfuerit, corrigendam esse. Dictum fuit in Commentariis §. 485. atrabiliariam temperiem quam maxime scirrhus occasionem dare: eadem ergo, si adfuerit, scirrhum præsentem augebit; adeoque diæta & medicamenta talia sint, quæ huic temperiei emendandæ convenient: de quibus postea in Capitulo de Melancholia dicitur. Eligenda tamen illa remedia sunt, quæ blanda & saponacea vi

C A N C E R.

§. 492. **S**cirrus (392.), ætate, augmento, motu vicinorum, si movetur ita, ut vasa vicina ad margines scirrhi inflammari incipiant, evadit malignus, & vocatur jam Cancer a similitudine, vel Carcinoma.

Sequitur jam omnium, quibus humanum corpus affligitur, calamitosissimus morbus, quem hætenus nunquam sanatum fuisse constitit, nisi una cum vitio pars vitiosa tolli potuerit. Neque sola pertinacia, qua ad omnia rebelligit manet, metuendus morbus est; verum etiam diris cruciatibus, & putredine intolerabili, qua vivum corpus sensim depascitur, terribilis. Accedit omnibus his malis tormentorum diuturnitas, quibus per plures menses, imo & annos, aliquando affliguntur miseri, antequam, ultimum omnium malorum remedium, mors finem sævissimis doloribus faciat. Nisi enim erosio vasis majoribus Hæmorrhagia pereant, miseram vitam diu trahunt, antequam perefero corpore moriantur.

Cancer, *καρκίνος*, *καρκίνωμα*, solet vocari hic affectus: illudque nomen huic datum fuisse voluit Galenus (v), quod similitudine quadam cancrum animal referat. Uti enim illud animal utrumque pedes porrigit, sic & venæ atro sanguine turgentes undique ex carcinomate exeunt. Addidit *Ægineta* (vv), quod carcinoma pertinacissime adhæreat partibus, quas occupat, uti Cancer animal chelis suis prehensam prædam firmissime tenet; atque inde majoris similitudinis rationem deduxit. Ex illis autem, quæ in Commentariis §. 419. dicta fuerunt, patuit, *Celsum* sub cancri nomine Gangrænam & Sphacelum descripsisse: Carcinomatam autem vocabulo usus fuit, ut illum morbum designaret, quem hodie Medici & Chirurghi & cancrum, & carcinoma promiscue solent vocare. Licet enim obscurior aliquantum videatur carcinomatam apud *Celsum* (x) descriptio, talia tamen habet, quæ satis ostendunt, quod hunc morbum sic vocaverit. Circa faciem enim, aures, nares, labra, mammas mulierum, maxime id vitium fieri dicit, circaque illud venas quasi recurrari: summamque etiam illius malignitatem, & facilem irritabilitatem, dum fecatur vel uritur, pariter indicavit. Quin imonulli unquam medicinam profuisse in his malis dixit: adusta enim protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent. Excisa etiam, post inductam cicatricem reverterunt, & causam mortis attulerunt. Ex quibus omnibus satis patet, Carcinomatam nomine Cancrum hodie dictum a *Celso* descriptum fuisse.

Scirrhum prægressum Cancer sequitur; vel potius scirrhus in Cancrum mutatur. An autem nunquam

fundunt tenacem illum atrabiliarium succum: vitanda omnia, quæ notabilem acrimoniam habent. Mel, sapo Venetus, blandi & quam maxime tamen solventes herbarum succi, vel decocta, profunt; qualia ex cichoreo, taraxaco, endivie, fumaris & similibus confici poterunt. Si acris scorbutus v. g. simul adfuerit, pariter aptis remediis debellandus erit, vel mitigandus saltem; quia acre scirrhus mistum, ut statim patebit, ejus malignitatem auget, & brevi in cancrum mutat.

cancer oriatur in corpore absque scirrhus prægresso, alia quæstio est: patebit credo illis quæ in Commentariis §. 496. dicuntur, simili malignitate, & horrendis effectibus, malum observari in multis corporis locis, licet nullus scirrhus præexistit. Sed quomodo scirrhus in cancrum transit? quibus signis a cancro distinguitur? Communi omnium Medicorum consensu scirrhus vocatur tumor durus, indolens, (vide Commentaria §. 392.): scirrhus autem in cancrum tendente manet tumor, sed accedit dolor, qui antea non adfuerat. Signum ergo cancrum a scirrhus distinguens dolor est. Verum cum inter scirrhum, incipientem in cancrum degenerare, & cancrum exulceratum ingens discrimen sit, & per varios gradus decurrat hoc malum, antequam ad pessimam malignitatem pervenerit, ideo apud auctores scirrhi nomen aliquando retinetur, licet jam lancinantes illi dolores adfuerint. Melius tamen tunc distinctionis gratia cancri occulti vocantur quam scirrhi; uti statim §. 494. dicitur.

Scirrhus, uti in Commentariis §. 484. patuit, pro causa habuit, quidquid succum glandulosa fabrica paratum, in ductibus secretoriis, excretoriis, vel & in folliculis hunc coactis, coagulatis, inspissare vel siccare potest; dum simul intricatissima vasculorum, quæ glandulas constituunt, fabrica, vel & humor in folliculis extra circulationem quasi positus, faciunt, ut sanguinis arteriosi impetus non possit agere in vasa hæc vel receptacula obstructa, neque in materiam obstructentem, tali cum effectu, ut solvatur concretum; vel blanda suppuratione separentur illa, quæ circulationis legibus amplius obedire nequeunt. Hæret ergo concretus succus in vasis, vel in cavis folliculis, quorum latera omni vasorum genere constant; potestque ibi diu hære immutatus, & quidem sine magno damno, ut quotidiana observata testantur. Sola functio partis scirrhosa læditur, vel & aliquando turbatur actio partium, quæ a scirrhus adiacente comprimuntur. Ubi vero a quacumque causa augetur motus humorum per vasa viva & pervia, quæ circa scirrhi substantiam hærent, patet ex illis, quæ ad §. 375. dicta sunt, inflammationem hic nasci facillime, cum vasa hæc a scirrhoso concreto compressa & angustata placide motos humores transmittere possint; accelerata autem circulatione, obstruantur. Sed inflammationem hic

§. 491. 492.

§. 492. 493. 494.

hic natam sequuntur omnia ejus effecta (vide §. 382.), dolor nempe, attritus ingens, & inde natus calor & ætus. Verum in Commentariis §. 84. demonstratum fuit, incitatum humorum motum, auctumque calorem, quam maxime ad putredinem disponere. Scirrhus ergo concretum, hætenus mite, & inertis corporis instar in vasis vel receptaculis infarctis hærens, putrescere incipiet, & majorem acrimoniam acquirere; sicque irritare & rodere valebit loca, quibus continetur. Non mirum ergo, tunc dolorem nasci, quo, ut dictum fuit, cancer a scirrhus distinguitur. Idem effectus sequetur, si vasa vicina, a scirrhus contiguo pressa, inflammantur: facile enim patet, tunc brevi in ipsa scirrhi substantia simile oriturum malum: Unde toties, & satis cito sæpe, scirrhus mammæ in cancrum mutatur in mulieribus, quæ manuum opera victum comparare debent; atteritur enim tunc durus scirrhus ad vicina vasa, quæ inde inflammantur; sicque brevi

§. 493. **I**N quo (492.) gradus inflammationis vicinæ; acrimonie putridæ excessus in loco affecto; dignitas partis; glandularum nexarum numerus & conditio; temperies totius, diversos malignitatis primæ status docet.

Simul ac prima tantum initia degenerationis scirrhi in cancrum adfunt, malignus dicitur; & merito, ob horrenda mala, quæ postea sequuntur. Sed malignitas illa major minorve est, citiusque vel serius in pessimam indolem mutatur, pro variis conditionibus, quæ hac paragrafo enumerantur.

Gradus inflammationis vicinæ. Leve Erysipelas vel mitis inflammatio in vicinis scirrhi, vel etiam in ejus integumentis, nata, sæpe prudenti applicatione plumbati Emplastri, aceti lithargyrii multa aqua diluti, vel similibus, sedari poterit; sicque præcaveri, ne in cancrum exulceratum cito degeneret scirrhus. Ubi vero valida inflammatio in scirrhi integumentis, vel in vicinis partibus illum ambientibus, nata fuerit, pessima mala expectanda sunt brevi.

Acrimonie putridæ excessus in loco affecto. Præcipua cancri malignitas in eo consistit, quod scirrhi substantia, in vasis vel receptaculis adhuc vivis hærens, putrescat, & sanie virulenta vicinia omnia rodatur & exulceret. Non vero statim, in cancri etiam exulceratis, ad ultimam illam malignitatem procedit malum, sed sensim & per gradus. Quo ergo major fuerit putredo, eo pejora erunt omnia. In cancri apertis putredinis major minorve acrimonia ex sanie exstillantis foetore, & erosione vicinarum partium, satis cognoscitur: in occultis vero pruritus, calor, dolores lancinantes, tumoris scirrhosi augmentum subitum, indicant varium putredinis inceptæ gradum.

Dignitas partis. Si enim v. g. Pancreas, ventriculus, hepar, intestina &c. cancro affecta fuerint, longe sæviora symptomata sequuntur, & acerbior prognosis erit, quam si v. g. in mamma simile malum hæret.

Glandularum nexarum numerus et conditio. Solitarii cancer diutius toleratur, minusque affligit,

§. 494. **S**I suis continetur pellibus, Occultus, his ulcere ruptis, Manifestus vel Ulcerosus dicitur; posterior primi soboles.

Scirrhus, uti jam sæpius monitum fuit, tumor durus, indolens, est in parte glandulosa. Ubi autem

scirrhus in cancrum degenerat. Si ergo scirrhus sensim auctus magis comprimatur vicina loca, cancer brevi fiet. Sed præterea ipsa hæc concreta scirrhi substantia tandem poterit sponte sua acris fieri, & omnia eadem mala producere: dictum fuit enim §. 485. atrabiliariam sanguinis materiem scirrhis producendis quam maxime favere; imo Veteres Medici ab sola causa scirrhorum originem fere deduxerunt; & ad hanc materiem solvendam & evacuantem de corpore totam curationem intenderunt.

Patebit autem ex illis, quæ postea in Capitulo de Melancholia dicuntur, atrabiliarium illum, & piceæ fere tenacitatis, humorem diuturna mora & stagnatione acrem fieri & rodentem; tuncque summa mala producere. Idem ergo & in scirrhus contingere poterit, & imprimis in atrabiliaria temperiei hominibus; adeoque ætate malignus fiet, licet nulla alia causa accesserit.

quam si in diversis locis corporis simile malum hæreat. Adeoque pejor morbus erit, si talem partem obfideat, quæ propagatione mali vicinas glandulas afficere poterit. Vix unquam diu scirrhus insignis, & jam cancrum minitans, in mamma hæret, quin & glandulæ axillares ejusdem lateris incipiant scirrhose fieri; uti quotidianis observatis constat. Frequenter etiam, dum una mamma scirrhosa fuit diu, altera similiter afficitur. Cumque inter mammas & uterum tanta affinitas sit, sæpe & uterus simili malo laborare incipit. Tristissimum casum vidit *Celeberimus Boerhaavius*, qui hoc confirmat. Nobili Matronæ mammam dextram occupans cancer, nondum exulceratur, extirpabitur; post annum in mamma sinistra simile malum excidebatur pariter. Sed languit postea, & omnia signa cancri uterum occupantis, habuit, tandemque sævissimis cruciatibus eneata perit. In scirrhi historia dictum fuit, constitisse observationibus Medicis, dum glandulæ colli omnes induruerunt, etiam glandulas mesenterii similiter affici: frustra ergo in similibus casibus curatentatur, cum malum in glandulis communicantibus redeat.

Temperies totius. Atrabiliaria temperies scirrhis producendis apta est, ut in Commentariis §. 485. dictum fuit: eadem ergo temperies scirrhum naturæ augere poterit. Sed scirrhus augmento suæ molis in cancrum mutatur, uti patuit §. 492.; patet ergo in siccis illis, macilentis, atrabiliaris corporibus maximum futuri cancri metum esse. Omnium maxime, si atrabiliaris ille succus in sanguine prædominans incipiat solvi, & acris fieri: ut enim statim patebit §. 495. omne acre, scirrhus mistum, illum in cancrum convertit: Idem verum erit, si v. g. putridus scorbutus simul adsit: raro enim diu scirrhi in talibus corporibus hærent, quin evadant maligni.

titillatio, pruritus, dolor, calor in hoc tumore percipiuntur, non amplius scirrhus vocari poterit, sed

(v) Method. Medendi ad Glaucom, Lib. II. cap. 12. Charter. Tom. X. pag. 350.
(vv) Lib. IV. cap. 26. pag. 66. (x) Lib. V. cap. 25. pag. 317.

sed cancer . Quamdiu autem integumenta canceri nondum erosa sunt , sed suis ille adhuc pellibus continetur , vocatur occultus : ubi vero in illam malignitatem degeneravit , ut integumenta eroderit , & sanies exeat , tunc vocatur cancer manifestus vel ulceratus . Apud *Aetium* legitur (y) , quod *Philozenus* vocaverit cancerum occultum , qui in abditis corporis hæretet : ut , v. g. in utero vel intestinis . Post illum & alii idem dixerunt . Verum alia videtur fuisse *Hippocratis* opinio : ille enim (in loco citato in *Commentariis* §. 485.) tale malum in mammis hærens occultum cancerum vocavit . Dum

§. 495. **C**ausa est quidquid scirrhum facit (484. 485.) , acre scirrhus mistum ; mutatio in circulantibus , a mensuris , hæmorrhoidibus , hæmorrhagia qualibet , retentis ; sterilitas , cœlibatus , effœta ætas a 45. ad 50. annos ; victus austerus , acer , calidus ; affectus animi tristes & biliosi , irritatio externa qualibet , suppurante , caustica , vesicante , medela externa , vel interna similia peragente .

Agendum nunc de causis , per quas scirrhus indolens , in cancerum testum primo , deinde in ulceratum mutatur . Omnis autem causa , quæ scirrhum facit , potest considerari , ut causa canceri remota : sed eadem hæc causa pergens agere poterit augere scirrhum natum , adeoque & in cancerum convertere .

Acre scirrhus mistum . Sive materia ipsa scirrhi tempore mutetur in acrimoniam , & corrumpatur ; sive per morbos blanda humorum indoles pervertatur , irritabitur scirrhus , qui hætenus quieverat , & brevi in cancerum degenerabit . Idem fiet , si in victu assumantur talia , quæ acria sunt , neque per vires vasorum & viscerum facile subigi possunt ; qualia sunt aromata plurima , & acres imprimis ariorum & ceparum bulbi ; his enim assiduo utentium sudor & urina hæc assumpta redolent . Unde patet , quam insidiosum malum sit scirrhus , quamvis mitissimus fuerit . Licet enim in diæta caverentur omnia acria , quis a morbis , epidemice sæpe grassantibus , tutus semper erit ? per quos blanda humorum indoles toties mutatur . Accedit , quod acria hæc noceant pariter augendo circulationis velocitatem , a qua sola scirrhus in cancerum converti poterit , uti antea dictum fuit . Plurimis observatis Medicis constat , quam periculosus sit acrum usus in his casibus : unicum adduxisse sufficiet . Post sævissimam ophthalmiam rupto oculo effluxerant humores , & collapsa palpebræ concreverant in nobili viro ; sicque per quatuordecim annos sine ullo maligno symptomate vixit . Cum autem tunc vino liberius uteretur , concoctu difficilibus cibis , aromatibus , cepis , alliis , porris , raphanis &c. vesceretur avidè , tam diu silens malum in nervum erupit . Palpebræ enim clausæ sensim inceperunt diduci , & excrevit ex orbitæ fundo tumor durus , lividus , malignus , tandem ovo anserino major extra palpebras prominens horrendo spectaculo . Felicissimo successu ex imo orbitæ fundo resecurit cancerosum hunc tumorem *Hildanus* (a) & sanavit ægrum . Merito hinc cancro laborantibus in victu commendavit *Galenus* (b) ptisanæ cremorem , serum lactis , olera mollissima , malvam , atriplicem , blitum &c. pisces saxatiles &c.

(y) Tetrabibl. IV. Serm. IV. cap. 33.
 (z) Hippocrat. de Morb. Mulier. Lib. II. cap. 20. Cart. Tom. VIII. pag. 808.
 (a) Observ. Chirurg. Cent. I. Observ. 1. pag. 1. &c.
 (b) Method. Med. ad Glaucon. Lib. II. cap. 12. Chart. Tom. X. pag. 390.
 (c) Chirurg. Magna. Lib. V. cap. 16.

enim agit de mensuris retentis , ob os uteri aversum , dicit , menstrua retenta ad mammæ remitti , falsaque graviditatis specie deludi mulieres : postea que addit sequentia : *Et in mammis tubercula dura oriuntur , quedam majora , quedam vero minora : hæc autem non suppurantur , sed semper duriora fiunt : ex his deinde occulti canceri nascuntur* (z) . Ex quibus evidenter apparet , quod Hippocrates scirrhum a cancro occulto distinxerit , illumque sic vocaverit in locis corporis quamvis externis hærentem . Cancer autem occultus ulceratum semper præcedit , uti facile ex modo dictis patet .

Mutatio in circulantibus &c. Videantur illa , quæ de his dicta sunt in *Commentariis* §. 485. Ibi enim & Hippocratis testimonio , & optimorum auctorum observatis constat , non tantum scirrhos nasci , si consuetæ illæ evacuationes subsisterint , verum etiam scirrhos , si prius adfuerint , in cancerum brevi abire . Omnium maxime a mensuris suppressis irritantur scirrhi in mammis , vel & circa uterum , hærentes .

Sterilitas . In *Commentariis* §. 486. ubi de effectibus scirrhi nati in corporis variis partibus agebatur , notatum fuit , sterilitatem sæpius a scirrhus , partes genitales mulierum obsidente , produci : Imo , quantum ex historia Medica patet , videtur inter observatas sterilitatis causas hæc frequentissima fuisse . In sterilibus ergo mulieribus non sine ratione Medici latentes scirros suspiciantur , qui ætate & augmento solent in cancerum degenerare . Accedit præterea , graviditatis tempore , cum adeo dilatantur omnia vasa uteri substantiam constituentia , sæpe sic referari , aucta vasorum capacitate , incipientes obstructions , vel saltem sic disponi uteri vasa , ut postea facilius transmittant humores . Unde mulieribus , quæ inordinatis & suppressis sæpe mensuris laborant , ob vasa uteri non satis facile dilatanda , toties profuit imprægnatio .

Cœlibatus , effœta ætas a 45. ad 50. annos . Constat & hoc observatis Medicis : uti enim dictum fuit in *Commentariis* §. 485. observavit *Dionisius* , quartam partem mulierum cancro laborantium hoc malo affici inter quadragesimum quintum & quinquagesimum ætatis annum ; additque , quod frequentissime Moniales hoc morbo correptas observaverit : hoc etiam testatur *Vesalius* (c) .

Victus austerus , acer , calidus . Atrabiliarium materiam , scirrhis sæpe causam dare §. 485. dictum fuit ; patuitque etiam ex illis , quæ in *Commentariis* §. 493. habentur , ab eadem scirrhum augeri , & ad canceri malignitatem disponi . Omnia ergo , quæ augment atrabiliarium succum in sanguine , vel etiam majori excitato calore & motu eundem acriorem reddunt , nocebunt summopere . Verum , uti postea fusius dicetur in *Capitulo de Melancholia* §. 1093. cibi austeri , duri , sicci , rerrefres , cum quiete

te & torpore corporis diu assumti , humorem atrabiliarium in sanguine generant ; unde scirrhi & canceri inde futuri causas augebunt . Omnia acria , calefacientia , in victu pariter vitanda , quia aucto motu humorum nocent , uti paulo ante dictum fuit .
Affectus animi tristes & biliosi . Dum generosa indolis homines alta mente repostam injuriam gerunt , & memores iras in pectore nutriunt , solent in terribilissimam Melancholiam sæpe delabi ; & chronicis morbis pessimis diu colluctati , tandem pereunt . Non mirum ergo & scirrhos inde generari , si non adfuerint ; illos vero , qui jam adiunt , in cancerum mutari : cum atrabiliaria temperies , tristes illos animi affectus sequens , illis malis producendis apta sit . Ira autem , merito biliosus affectus dicendus , scirrhis nocet quam maxime . Dum enim
 - - - calido sub pectore mascula bilis
 Insumit , quam non extinxerit una cicuta (d) , calor magnus conciliatur toti corpori , motus humorum augetur , febris excitatur valida sæpe , totum corpus tumet , & rubet ; unde ab aucto motu magnum periculum est , ne scirrhus in cancerum habeat .

§. 496. **L**ocus ut Scirrhi (484.)

Cum cancer plerumque ex scirrhus oriatur , facile patet , quod & eundem locum occupet . Observata tamen Medica videntur evincere , cancro omnino simile malum in quibusdam locis corporis nasci , licet nullus scirrhus præxisterit . In labiis v. g. si vel frigore fissa , vel alia quacumque de causa tenuis membranula illorum superficie incumbens lacera fuerit , incipit emergere fungosus tumor , ad tactum sæpe satis mollis , qui auctus sensim in magnam satis molem expanditur , & dolore , maligno ichore exeunte , erosione vicinorum , hæmorrhagia , & rebelli ad quævis remedia indole , verum cancerum refert omni dote : & , nisi tempestiva sectione tollatur , omnia vicina depascitur eodem modo , ut in cancro exulcerato fieri solet . In lingua pariter papilla nervosa , coercente integumento liberæ , in fungosam massam expanditur , & in eandem malignitatem degenerat ; uti toties tristissimis exemplis constat . In pene virili similes pessimæ degeneraciones papillarum nervearum observantur . Memorabile hujus rei exemplum habetur apud *Hildanum* (e) . Faber ferrarius a teneris annis habuerat in summa penis glande verrucam , lentis magnitudinem non excedentem , quam sine multa molestia gesserat , quamdiu cælebs vixerat . Postquam uxorem duxerat , dolor ingens & continuus accessit , ita ut per tredecim annos ab uxoris congressu abstinere debuisset . Successu temporis verruca in horrendum cancerum degeneravit , & quidem tantæ magnitudinis , ut recens nati infantis caput æquaret : penis totus in molem carneam inaequalem & lividam transformabatur , ulceribus plurimis hinc inde erosus , per quæ urina exiens confurcabat omnia . Foetor adeo horrendus aderat , ut a familiaribus & amicis desereretur . Cum incassum tentatis plurimis remediis pro derelicto haberetur ab omnibus , *Hildanus* totum penem abscidit , & felicissime sanavit hunc hominem ; sic ut postea corpore validus fuerit , & solitum officium peragere potuerit , atque decem annis post hanc curationem supervixerit . Sed ex Anatomie constat , in lingua , labiis , glande pe-

Irritatio externa qualibet , motu , calore , &c. Omnia hæc , quocumque demum titulo jactentur , noxia semper sunt . Scirrhum enim confirmatum & non resolubilem nemo prudens curare aggredietur , nisi sola exstirpatione : ubi vero hæc tentari nequit , nihil superest , quam servare scirrhum immutatum quam diutissime . Omnis enim mutatio scirrhi talis in malum tendet . Frictio , ubi spes resolutionis superest , summum remedium est ; scirrhum malignum autem citissime in cancerum mutat . Calor , distillatis mobilissimis , scirrhum in summam duritiem convertet , vel putredinem , adeo hic metuendam , promovebit : quantum noceant emollientia , suppurantia , rodentia , dictum fuit in *Commentariis* §. 490. num. 3. Unde generalis regula , practica est in scirrhus tali curando , ut nihil ingeratur in corpus ; quod motum augere possit vel calorem ; nihil extrinsecus applicetur scirrhus , quod illum irritare valeat . Simplex aluta mollissima , ut vestigium attritus caveatur , vel plumbatum Emplastrum , optima sunt .

nis esse numerosissimas papillas nervosas , acutissime dolentes , ubi epithelio , illas tegente , destituntur ; videnturque hæc papillæ in horrenda hæc mala degenerare , omnium frequentissime in locis modo dictis , & aliis similibus , ubi tenerissima tantum membranula teguntur . Neque tamen in his locis solis , verum etiam , ubi cutis ipsa est , similia mala observata fuerunt . Vidi sic in virgine adulta satis magnam verrucam in dorso locatam , quam jam ab infantia gesserat ; tandem ab attritu lorice arctioris , ex balneæ ossibus factæ , auctam , in cancerum degenerasse . Cum autem angusto collo pessilis emineret , Chirurgus filo illud constrinxerat , unde brevi decidebat verruca ; locum , ubi hæserat , dein lapide infernali erodit . Sed paulo post ingens & malignus fungus excrevit , & cutis vicina induit ; cumque de exstirpatione formidolosi mali cogitaretur , alio morbo correpta periit . Vidi sic in pollice pedis , dum unguem imprudentius secuerat Chirurgus in rustica , & læserat terribilissimam illam pulsam nervosam hic locatam , similem excrevisse fungum ; quem rodentibus dum consumere tentabat idem Chirurgus , sic irritavit , ut in horrendum cancerum abiret ; unde postea pars exstirpari debuit . Si jam quis vellet , verrucas , in locis cute testis plerumque duriores , sub generali scirrhi definitione posse comprehendi , opponi tamen posset , in labiis , lingua &c. molles sæpe tales fungos excrevere , nec minus malignos tamen . Forte similia mala , a degenerantibus papillis nervosis orta , distinctionis causa , canceri fungosi dici possent .

Cum autem injectionibus Rayfchianis constet , papillas illas nerveas non tantum constare sola pulpa nervosa , verum & vasculis sanguineis satis numerosis ; hæc omnia simul degenerant , & augentur mole ; unde toties a verrucis malignis imprudenter resectis periculosa hæmorrhagia orta fuit . Neque videretur improbabile , & ipsam nervorum proprie dictam substantiam sic degenerare . Acutissimus enim dolor & in canceris illis fungosis , & in scirrhus canescente , demonstrat , vitales manere nervos per
 I 4 hanc

(p) Aul. Pers. Satyr. V. vers. 144. (e) Observ. Chirurg. Cent. 3. Observ. 88. pag. 272.

hanc massam dispersos: & in Commentariis §. 268. & 295. satis patuit, quam facile ipsa cerebri substantia, cranio & membranis coercentibus libera, in fungosam molem attollatur. Nervi ad varia corporis loca delati, vaginis tenacibus tuto defenduntur, & coercentur; ubi vero, his depositis, explicatur mollis illorum substantia, uti v.g. in lingua, glan-

§. 497. **C**ognoscitur Occultus ex signis scirrhi (487.) progressi, accedente titillatione, pruritu, calore, rubore, dolore, lancinante, urente, pungente, colore rubello, rubro, purpureo, cæruleo, livido, atro; duritie summa, prærupta, scabra, cum eminente apice; tumoris augmento; vasis sanguiferis vicinis tumentibus, nodosis, varicosis, crassis, atris.

Scirrhus præfens quomodo cognoscatur, in Commentariis §. 487. dictum fuit. Sed ut ex scirrho cancer fiat, & factus noscatur, debent quædam nova accessisse phænomena, quæ ante non adfuerant. Nunquam autem scirrhus subito in cancerum pessimum transit, sed sensim mutatus in pejorem malignitatem degenerat. Illæ autem mutationes, quæ scirrho accidunt, successivæ sunt, & illo ordine hic enumerantur, quo se mutuo sequi solent. Cancer ulceratus, vel etiam occultus, dum jamjam in ulceratum mutabitur, satis cognoscitur ab omnibus: ubi vero scirrhus prima dare signa incipit suæ degenerationis in pejorem indolem, difficilior aliquando ejusdem cognitio videtur. Monuerat hoc Galenus (f) de hoc affectu agens; dicit enim: *At ubi magna quidem omnia sunt, nemo de appellatione ambigit, sed nominant communi assensu omnes ejusmodi affectum cancerum. Incipientem adhuc latere plurimos, consentaneum est, non secus quam e terra pullulantes stirpes; nam & hæc a bonis tantum agricolis cognoscuntur.* Cum enim scirrhus §. 292. definiatur tumor durus indolens, hoc nomen retineri poterit, quamdiu nullus dolor adest; ubi autem incipit titillatio & pruritus oriri, jam abinnocua sua indole (vide §. 488.) degenerat, neque adhuc canceri, proprie dicendi, nomen meretur, in quem tamen brevi mutabitur. Licet autem aliquid dubii posset esse, circa denominationem hujus affectus, in illo limite, ubi scirrhus in cancerum transit, in curatione tamen nullus inde error nascetur, cum & vetustus scirrhus, & incipiens cancer, eandem medelam requirant; extirpationem nempe, vel talia remedia, quæ sedant nova orta symptomata, & futura præcavent, malumque incurabile in eodem statu conservant; cavendo, ne in pejus ruat: scirrhum autem in cancerum transire cognoscitur sequentibus.

Titillatione, pruritu. Suspectum maxime in vetustis scirrhis hoc signum est, indicans, nervos, per scirrhi substantiam dispersos, levissime tendi vel irritari: sed plurimum brevi, aucta nervorum distensione, jam eorundem dissolutionem minitante, sequetur dolor (vide §. 220.), scirrhi jam in cancerum mutati signum. Periculum hujus symptomatis augetur, quod prurientem locum ægri vel inviti scalpere cogantur; sicque asgeatur scirrhi canceriferae malignitas, cum irritatio quælibet externa, ut dictum fuit in Commentariis §. 495. scirrho in cancerum convertendo sufficiat. Cumque ignarum vulgus sibi persuasum habeat, pruritus in quibusvis malis incipientis sanationis certissimum signum esse, lætantur sæpe miseri, dum omnium malorum acerbissimum, cancer nempe, imminet. Vidi sic impudentissimum Agyrta gratulari miseræ

de penis, palpebrarum interna superficie &c. membrana superimposita coercentur; qua erosa, vel alia quacumque causa læsa, fungosa tales excrescentiæ emergunt. Necessarium ergo erit Chirurgis & Medicis novisse, etiam cancerum sæpe metuendum esse, licet nullus scirrhus progressus fuerit.

mulieri, dum pruritus illum sentiret, in scirrho incurabili, cui Emplastrum, ex calefacientibus admodum paratum, imposuerat, sed post paucas septimanas cancer pessimus exulceratus totam mammam, & vicina omnia miserrime depascebatur. Cum autem prudentes Medici & Chirurghi unânimi consensu incurabilia pronunciant hæc mala, ægri, licet toties moniti, faciles tamen aures præbent inani jactantiæ horum nebulonum, cum omnes illa, quæ impense cupiunt, facile sibi persuaderi patiuntur.

Calore, rubore. Scirrhus, quamdiu benignus est, colorem similem habet, ac cutis vicina, neque plus calet; unde merito pessima metuuntur, si hæc accedant. Signum enim est, tunc inflammationem nasci in vasis vitalibus, per scirrhi substantiam dispersis; vel saltem in scirrhi integumentis, vicinisque partibus. Uti enim patuit ex illis, quæ dicta sunt in Commentariis §. 382. rubor & calor inter effectus inflammationis merito recententur. Et a calore & motu auctis scirrhum in cancerum abire monitum fuit in §. 495. Periculum auget, quod calor major ad putredinem disponat omnia (vide §. 84. num. 5.); pariterque observatum fuit §. 85. putredinem natam caloris molesti sensum facere. Calor ergo perceptus in scirrho vel putredinem jam inceptam notat, vel brevi futuram indicat: hinc semper periculosus.

Dolore lancinante, urente, pungente. Signum hoc, uti sæpe jam dictum fuit, cancerum, occultum quamvis, a scirrho distinguit. Primo dolores percipiuntur, non continui, sed per intervalla tantum, & subito evanidi, ac si lanceola acutissima celerrime per scirrhum transfugeretur. Sæpe accidit, si non irritentur perverfa medela scirrhi, dolores illos lancinantes diu non percipi iterum, atque per annos adhuc filere malum. Ubi vero quotidie fere recurrunt similes lancinationes, & tandem pungentes dolores, non tam cito evanidi, percipiuntur, summus metus est, ne occultus cancer brevi in exulceratum transeat. Omnium pessimus dolor ille est, qui vivi ignis, interna scirrhi adurentis, sensum exhibet; tunc enim canceri occulti integumenta sensim a tumente ejus mole distrahantur, & a majori acrimonia eroduntur.

Colore rubello, rubro, purpureo, cæruleo, livido, atro. Varii malignitatis gradus in cancro occulto noscuntur ex mutato colore, sic ut color rubellus levissimum malum designet; pessimum vero ater: reliquæ autem colorum mutationes intermedios gradus indicant. Rubellus enim color levem inflammationem notat, ruber validiorem, purpureus validissimam, & jam incipientem quasi necrosin. Ubi autem attenuatis jam, & erodi incipientibus integumentis, canceri subjecti color transparet incipit,

cipit, primo cæruleus apparet, aucto malo lividus; & cum jamjam exulcerabitur, per tenuem adhuc pelliculam canceri ater color conspicitur.

Duritie summa, prærupta, scabra, cum eminente apice. Quamdiu nondum pelibus suis ruptis occultus cancer in manifestum conversus est, semper durissimus apparet, instar lapidis; & quo major illa durities fuerit, eo pejora omnia expectanda sunt. Ubi autem exulceratus est, protuberante contentæ materiæ parte per erosa integumenta, minus durus apparet. Nunquam tunc superficies talis tumoris æquabilis apparet, sed nodosis eminentiis aspra & prærupta. In illo autem loco, ubi integumenta, magis distracta vel erosa, minus resistunt, prominulus apex extuberat, certissimum signum canceri brevi exulcerandi; solentque tunc postea in apice illo sensim integumenta quasi excoriando federe; atque plerumque ibi primo omnium cancer exulceratur.

Tumoris augmento. Scirrhus benignus plurimis sæpe annis manet absque notabili molis suæ augmento; ubi vero malignus fieri incipit, sæpe paucis septimanis quadruplum & amplius augetur; tuncque certo novimus, quod in cancerum exulceratum tendat. Nunquam hoc evidentiùs apparet, quam quando benignus hæctenus, nec resolvable tamen, scirrhus perverfa medela irritatur.

Vasis sanguiferis vicinis tumentibus &c. Horrendum aspectum sic refert cancer talis, atque inde huic affectui imprimis nomen illud datum fuit, quod venis undique exporrectis canceri animalis figuram utcumque refert; uti dictum fuit in Commentariis §. 492. Durus enim ille tumor, integumentis adhuc coercitus, mole tamen auctus, vicinas venas comprimit, quæ hinc a sanguine difficilius transeunte distentæ turgent, & varicosæ appa-

rent. Dumque tenuissima pars sanguinis per angustata vasa transpimitur adhuc, crassius reliquum aggestum nigrum fere colorem habet. Observatur autem semper, cutis a quocumque tumore distentæ venas augeri plurimum. Sic in hydropicis, & in gravidis mulieribus abdominis distenti cutis varicosas & amplissimas venas habet. Cum autem venæ illæ varicosæ a tumore subtus distendente utcumque complanentur, adhuc majores apparent, quam si teretem suam figuram retinerent. Nodosæ vero apparent venæ, quia prærupta & scabra canceri superficies in quibusdam locis magis, in aliis vero minus illas comprimit. Ob atrum autem illum venarum colorem Veteres Medici melancholicum humorem hic aggestum culpabant: sed ex modo dictis facile patet, unde hoc fiat.

His signis occultus cancer, in partibus corporis externis hærens, satis cognosci poterit; ubi autem in interioribus delitescit, difficilior hoc scitur. Scirrhi progressi signa, calor & dolor in illis locis, in quibus antea inertis tantum ponderis sensus percipiebatur, lucem in obscuris his casibus dant.

Cancerum non exulceratum in mamma describens Aëtius (g) omnia hæc signa enumerat dicens: *Cancro itaque non ulcerato in mamma existente, tumor apparet ingens, ad tactum veniens, inæqualis, instar feræ serpens, penitissime pertinaciter inservus, radices longe lateque extendens, & venis circumfusus velut illic ligatus, quas circumcirca varicosas habet, colore cineritius ad ruborem vergens, & aliquando sublividus, & videntibus quidem mollis apparet, tangentibus autem durissimus est, ut visui hac parte non sit credendum: dolorem autem inducit pungentem, late se extendentem; ut sæpe per consensum glandularum malignas inflammationes sub alis excitet. Pertingunt etiam dolores usque ad clavicularum & scapulas.*

§. 498. **U**lceratus noscitur ex progressu occulto prius cognito (497.), si aperitur: pellis tum quasi excoriando denudatur, & tenuis, acer, ichor, quasi transfudando exprimitur.

Cancer ulceratus differt a non ulcerato sola integumentorum erosione, & post cancerum occultum sequitur, uti dictum fuit §. 494. Unde facile cognosci poterit; supponit enim cancerum occultum progressum, & dein ejus aperturam. Nunquam autem simul & semel rumpuntur integumenta, neque his ruptis collecti liquidi copia exit, ut in abscessibus maturis sponte apertis observatur: verum sen-

sim, excoriando quasi secedit cutis & epidermis, atque aliquid tenuis ichorosi per attenuata integumenta exprimitur; sicque per strata illa discernuntur summo cum dolore, donec canceri substantia sensim per factam aperturam exprimat. Quomodo autem cancer exulceratus a primo initio per varios auctæ malignitatis gradus decurrat ad mortem usque, sequens docebit paragrahus.

§. 499. **E**jus hic progressus: vasa sana circa margines canceri duri vi fluentis vitalis liquidi attrita, & assurgente tumore distracta rumpuntur, hinc putredo, tum sanies subtilis, acris, fetida, cadaverosa, ambientia rodens, vicina exedens, progressus in ambitum, & in profundum ad partes vicinas emittendo undique radices malignas, quibus tenet fortiter, labia tumida, retorrida, horrenda, dolor intolerabilis, urens, pungens, rodens, color cineritius, lividus, niger, canceri occulti ad glandulas communicantes, hæmorrhagiæ, convulsiones, febris lenta, extenuatio totius, *dycoquos*, indolentes in aure calli, lipothymia, inde peresis & consumptis mors.

Vasa sana circum margines canceri &c. Dictum fuit §. 497. tumoris augmentum una cum summa duritie scirrhi cancerifera signum esse: Vasa ergo sana ad margines canceri, imo circa totam ejus superficiem, atteruntur: idem accidit & illis vasis, quæ per ipsam canceri substantiam dispersa vitalibus liquidis adhuc pervia manserunt; nam & illa, undique compressa a duro cancroso tumore, cui in hærent, illi continuo affricantur. Inflammatio &

quæ illam comitatur, major humorum per vasa circumduktorum velocitas, omnia hæc mala augent. A continuo autem hoc attritu vasa rumpuntur, & humores contentos effundunt, qui putrescunt brevi. Nulla autem hic suppurationis benignæ spes est, per quam mortuum illud & corruptum a partibus vivis separetur. Patebit hoc, si considerentur illa, quæ in phlegmone in suppurationem abeunte fiunt, & comparentur cum scirrhi, & canceri inde nati, indole.

(f) Method. Med. Lib. XIV. cap. 5. Chart. Tom. X. p. 32. 329.

(g) Tetrabib. IV. Serm. 4. cap. 43.

indole. In abscessu enim ultima vasorum arteriosorum extrema tenerrima, liquido coagulato non resolvendo infarcta, impetu arteriosi liquidi a tergo impulsu solvantur a cohaesione, & absconduntur quasi patula, his extremis obstructis separatis, vasorum oscula liquores sanos affundunt, & miscent in loco clauso calido, & paucorum dierum spatio hæc simul mutantur in blandum pus, quod sponte rupto, vel pertuso hoc loco, evacuatur. Vincente sic natura, uti optime dixit Galenus (b), pus nascitur (vide Commentaria §. 387. & 452.) & ex sua indole putrescens humor ad talem alterationem deducitur. Extrema enim illa vasorum, cum obstructe liquido immeabili, humoribus sanis affusis absorbentur quasi, & solvantur in homogenum pus. Sed in scirrhus coagulatum liquidum per annos sæpe manet, antequam in cancrum degeneret, simulque in talibus locis hæret, in quæ liquidi arteriosi moti efficacia vix agere poterit: in glandularum nempe cavis, vel intricatissima fabrica ramulorum, a sanguine arterioso allato singularem humorem ferrentium. Rebellis ergo cancri materia, & vitium humorum debilis, vel nulla fere, in hanc efficaciam, nunquam salubrem materiæ morbosæ concoctionem sperare sinunt; unde maligna tantum putredo erit expectanda. Pulcherrime monuerat Galenus (i), putredinem duplici de causa nasci: vel ob facultatem concoctricem debilem, quæ nullam in melius mutationem putrescentis perficere posset, vel ob summam malignitatem humoris, qui a valida etiam facultate superari nequit: Utraque autem hæc in cancro concurrunt: vitalis enim liquidi, a quo concoctrix illa facultas Galeni pendet, efficacia nulla hic est, vel exigua admodum: malignitas materiæ, debili hac facultate superandæ, summa est. Fallaci ergo spe miseros ægros deludunt, qui cancri materiam supputantibus solvi posse, & in pus reduci, quantumvis etiam jactatis arcanis, contendunt. Sed an non posset totus cancrum emori, & dein, uti in gangræna & sphacelo fit, sponte separari a partibus vivis per supurationem in omni ambitu natam? Felix certe foret, & genus humanum demereretur quam maxime, qui hoc efficere posset! Licet autem sola hæc spes (sed quam levis!) aliquam possibilitatis umbram habeat, satis tamen patet, summam hic occurrere difficultates. Non enim totus cancrum mortuus est, sed vitalibus humoribus pervia vasa, & nervi vivi in medio hoc accerrimus, & continuus copiosus sanies effluxus. In gangræna autem & sphacelo mortuæ omnino partes nullum dolorem excitant, licet ferro vel igne destruantur, & in siccissimas crustas abeunt, uti in horum malorum historia patuit. In cancro ergo mortuum & corruptum, vitalibus adhuc vasibus & nervis intercurrentibus donatum, diras illas calamitates, mox enumerandas, efficit. Neque unquam superabile videtur hoc malum, nisi mortuum illud tolli posset, vel viva vasa interposita, absque propagatione mali ad vicina loca, mori: tunc enim, omni vitali influxu & effluxu per partem aboliitæ, gangræna vel sphacelus nasceretur loco cancri; & periret quidem pars affecta, sed impediri posset tamen mali progressus, & separari corruptum a vivis. In minimis cancris, summis rodentibus, vel & vivo igne, simul & semel destructis, aliquando suc-

cessit talis cura: sic parvo, sed maligno, tumore in naso externo laborantem Verbi Divini Ministrum curavit Celeberrimus Boerhaavius, dum accerrimo vitrioli oleo eroderet totum simul & semel. Sic enim fit crusta mortua, quæ, si totum cancrum comprehendat, postea a vivi partibus & sanis benigna suppuratione poterit secedere. Pulcherrime hunc erodentium medicamentorum usum notavit Celsus (quem locum allegavi alia occasione in Commentariis §. 461.) dicens: *Sequitur enim sub medicamentis erodentibus crusta, quæ, undique a viva carne ducta, trahit secum, quidquid corruptum erat; purusque jam sanus curari potest implentibus.* Verum impossibile est, majores cancrum momentane actione accerrimis etiam corrodentibus, vel ipso vivo igne sic destruere, ut omnino in escharam mortuam converterentur. Quidquid autem cancrum, nondum mortui, sub tali crusta reconditur, licet minimum fuerit, indomabili feritate furet postea. Unde parum ab hac methodo sperandum videtur, nisi in cancris minoribus, qui tamen & tunc ferro tutius extirpari poterunt. An autem unquam cognita fuerint remedia, quæ depascentem cancri putredinem cohibere valent, illumque a vivis & sanis partibus separare, quis dixerit? Legitur apud Herodotum (k), quod Democedes, ob curatam difficilem luxationem Darii Regis, frustra tentatam a Medicis Egyptiis, celebris, sanaverit Atossam Cyri filiam, Darii uxorem, cui in mamilla ortum ulcus (φύλαξ), deinde disruptum porro serpebat; quod pudibunda celaverat, quamdiu parvum erat: cum autem male se haberet, Democedi revelavit. Nulla autem fit in hac curatione sectionis vel ustionis mentio. Narrat Helmontius (l), quod vir quidam in tractu Juliæ cancrum unumquemque sanabat, insperato palvere indolente, atque tum demum Emplastro incarnante solidabat. Addeque, artem hanc cum illo sepultam esse. Quidquid sit de harum historiarum veritate, saltem quantum novi, hodie tale remedium ignoratur.

Tum sanies subtilis, acris, fetida &c. Mortua illa cancri exulcerati massa, aeris accessu, calore partium ambientium vivarum, brevi in horrendam putredinem convertitur, & in olidissimum tabrum diffuit. Vasa autem vitalia, per cancri substantiam dispersa nova liquida adherunt, quæ brevissime corrumpuntur, dum putrida hæc loca alunt. Nervi vivi & dolentissimi, acri hoc tabo irritati continuo, majorem copiam tenuis & acris feri huc versus forte derivari faciunt. Constitit enim ex illis, quæ dicta sunt in Commentariis §. 163. nervos tenfos, tendines, membranas nervosas a levi etiam punctura læsas, pessima producere symptomata, & imprimis ingentem sæpe hæc mala comitari evacuationem acris & tenuis feri. Admodum ergo probabile est, & hanc causam concurrere in cancro exulcerato, dum ingens sæpe copia tenuis liquidi exit. Videtur autem liquidum, ad cancrum delatum, ipso in loco degenerare, & malignam adeo indolem acquirere, quamvis antea mite fuerit. Vidi enim in sanissima cæteroquin scemina cancrum exulceratum accerrimum talem tabrum fillare, qui ergo non præexistit in sanguine, sed in loco affecto genitus fuerat. Unde non statim in cancro exulcerato accerrima talis sanies exit, sed sensim crescit ejus malignitas, quotidie aucta putredine. Videmus autem & in aliis morbis, fluida

in quibusdam locis corporis hærentia, & ab humorum sanorum indole degenerantia, in sanam naturam corrumpere allata liquida. Dum post extirpationem mammarum v. g. ingens plaga mansit, toties doluerunt Medici & Chirurghi, humoribus copia ingenti huc allatis, & in bonum pus conversis, totum corpus exhauriri, & vero marasmo exsiccati. Ubi in fistuloso ulcere cavo degenerans a bono pure liquor statulatur, nunquam album & æquale pus ibi colligitur, sed ichor vel sanies. Ubi ab osse carioso v. g. fistulosum ulcus nascitur, pejor erit adhuc collecti in ejus cavo liquidi indoles. Ex quibus omnibus videtur patere, cancrum massam putrescentem affluentes humores, quamvis optimi fuerint, in similem malignitatem convertere. Videtur in hac opinione fuisse Helmontius (m) dum dicit: *Sanies & pus non sunt ulcers aut partis excrementa, ut neque digestionis naturalis: sed sunt producta seminum sine radicibus ulcers &c.* Dum in ulcere habitat proprius corruptor, qui cruorem alimentarium vitiat, antequam digeri sit aptus &c. Sanies ergo & pus non sunt excrementa ulcers, sed producta corruptoris: suntque cruoris in noxiam materiam depravati indicia, signa, producta, effectus, seu fructus. Pluribus deinde hanc sententiam deducit, & argumentis firmat: modo allegata satis evincunt, quod fuerit in illa opinione, sanos humores ad ulcus allatos degenerare in similem malignitatem, ac in fundo & labiis ulcers hæret.

Saniam autem illam, a cancro ulcerato manente, horrendam acrimoniam acquirere posse, constat certissimis observatis. Vidi lintea loco cancro applicata, sanie hac madentia, penitus exesa æque, ac si aqua forti tacta fuissent. Merito hinc dicit Aetius (n): *At vero ulceratus cancrum assiduè erodit, & ad profundum perferdit, nec sibi potest, & in saniam emittit omni sevarum veneno deteriorem, copia & odore abominabilem.* Non mirum ergo, si accerrimum illud virus erodat & depascatur omnia. Non sine horrore recordor, me vidisse cancrum mammarum exulceratum ad axillas usque omnia exdisse, donec, erosus vasibus majoribus, profusa hæmorrhagia subito moreretur ægra. Quatuor mensium spatio exulceratum cancrum totam mammarum & vicina omnia ad sternum & axillas usque erodisse testatur Hildanus (o). A cancro tumore ventriculi erofum invenit foramine pugnum æquante Scalpart van der Wielen (p). Lobus hepatis ventriculo incumbens, & vicinum diaphragma pariter exeserat. A pancreate cancro diaphragma perforatum, spinam dorsi erofam, renes omnino corruptos & putridos fuisse, legitur (q). Plurimi similes casus apud observatores occurrunt.

Progressus in ambitum & in profundum &c. Si cancrum exulceratum ab accerrima hac sanie eroderetur ad viva usque, atque proprio tabo sic consumeretur, aliqua adhuc salutis spes affulgeret post tot calamitates; verum horrendum hoc malum vicina omnia in similem malignitatem convertit, primo illa indurans, ac deinde vera propagatione mali erodens. Hoc autem non tantum fit in ambitu, verum etiam pellibus suis ruptis in profundum se demergit, hacque ratione malignas radices emittit dicitur, quibus vicinis adhæret fortissime. Unde que enim indurata tales cancri ulcerati propages solent dispergi, quarum minimum quid, post extir-

pationem cancri relictum, brevi repullulat, & æque teros malum renasci facit.

Labia tumida, retorrida, horrenda. Dum scirrhus incipit in cancrum mutari, summa durities observatur, & tumoris augmentum (vide §. 497.); simulac autem exesis integumentis in apice illo emittente, qui in scirrhus maligno jam solet adesse, datur via, undique pressa cancri substantia per aperturam factam expanditur, circa labia ejusdem retorquetur, & in fungosam molem excrecens lividi, & aliquando fere nigri coloris, horrenda illa cancri exulcerati labia constituit.

Dolor intolerabilis, urens, pungens, rodens. Cutis enim adhuc integra a turgente massa cancro sensim discerpitur, unde a distractis lenta hæc dilaceratione nervis cutaneis dolor summus, & diurnus tamen. Præterea nervi per cancri substantiam dispersi vivi manent, & omni momento ab accerrima sanie eroduntur, quæ & per vicina loca depuens omnia depascitur. A contigua ergo distractione & lenta erosione ingens dolor miseros ægros cruciat, absque ulla fere intermissione. Patet igitur, quantum cancrum sævitie gangrænam & sphacelum superet, cum in illis malis, perfecta morte destructis omnibus, nullus adfit dolor.

Color cineritius, lividus, niger. Quando sanissimi etiam animalis mactati carnes in aere calido suspenduntur, ruber color brevi in pallidum & cineritium mutatur, deinde incipiente putredine livefcunt, tandemque nigrescunt, dum in tabum putrefactum resolvuntur. Eadem colorum mutatio in gangræna & sphacelo affectis partibus humani corporis observatur. Cum ergo in cancro ulcerato maxima ejus pars mortua sit, & a calore partium vicinarum, & libero aeris accessu, putrescat, patet facile, quare sic color mutetur pro vario corruptelæ gradu. Unde & color cinereus minus malum est, pejor lividus; niger autem pessimus, quia summam putredinem adesse significat.

Cancro occulti ad glandulas communicantes. Constat observatis Medicis, dum glandula in quadam corporis parte morbosa facta sunt, alias etiam in distitis sæpe locis affici. Sic in scirrhi historia dictum fuit, dum scrophulosa sunt colli glandula, plerumque etiam mesenterii glandula simili malo affici; unde merito communicantes glandula hæc dicuntur. In scirrhis vetustis, & imprimis in cancro mammarum, fere semper glandula subaxillares indurata tument, & in cancris occultos degenerant.

Hæmorrhagia. Quando nempe vasa sanguinea, per ipsam cancri substantiam decurrentia, solvantur, vel ubi a depascente vicinas partes malo insignes trunci arteriosi eroduntur; uti in cancris mammarum toties observatum fuit, arteriam ipsam axillarem, vel insigniores ejus ramos erofos, lethalem brevi fecisse hæmorrhagiam. Difficillime autem compefci poterit talis sanguinis effluxus; a compressione enim, vel & liquoribus stipticis acrioribus, pessime irritari solet cancrum. Neque solum a magnis vasibus vicinis erofis valida hæmorrhagia nascitur, verum etiam dispersa per ipsam cancri substantiam vasa sæpe adeo dilatantur, ut ab illorum etiam solutione ingens periculum imminet, licet in fanitate eadem hæc vasa satis exilia fuerint. In horrendo illo cancro oculi, cujus, ex Hildani observationibus in Commentariis §. 495. mentio facta fuit,

(b) De Febris Lib. I. cap. 7. Chart. Tom. VII. pag. 174. (i) Ibidem.
(k) Lib. III. pag. 211. (l) In Capitulo de Idcis morbofis num. 38. pag. 437.

(m) In Capitulo: Scabies & ulcera scolarum pag. 238. (n) Tetrabibl. IV. Scem. IV. c. 44.
(p) Obsev. Rarior. Centur. post. part. 7. Obsev. 26. Tom. II. pag. 273.
(q) Miscellan. Curtos. Dec. 1. Ed. 1. Obsev. 99. pag. 237.